

ZATERDAG

1

januari

Nieuwe maan Nieuwjaarsdag

Vijfentwintig jaar geleden werd ons land getroffen door een koudegolf die duurde tot 11 januari. In die periode bedroeg de gemiddelde temperatuur in Brussel $-7,1^{\circ}\text{C}$, en daalden de temperaturen 's nachts op sommige plaatsen tot -21°C .

Gemiddelde maximumtemperatuur:	Ukkel $4,6^{\circ}\text{C}$	De Bilt $5,1^{\circ}\text{C}$
Gemiddelde minimumtemperatuur:	Ukkel $-0,3^{\circ}\text{C}$	De Bilt $-0,1^{\circ}\text{C}$
Zon:	op 8.48 uur	onder 16.38 uur
Maan:	op 7:35 uur	onder 14:57 uur

KALENDERVERHALEN

Zilveren jubileum

Toen we vijftientig jaar geleden met de Tuinscheurkalender begonnen, hadden we nooit gedacht dat we ons zilveren jubileum zouden vieren. Zonder plaatjes en met veel praatjes, dat was ook toen al geen evidente keuze. Intussen is de Tuinscheurkalender uitgegroeid tot een vaste waarde in het uitdijende scheurkalenderheerlijk.

Ook deze jubileumeditie staat weer vol boeiende verhalen, trefende citaten en gedichten, grappige anekdotes en wetenswaardigheden over tuinen en over beroemde en minder beroemde tuinmensen, over tuinplanten en -dieren, over bomen, groenten en fruit, over de onder- en bovenwereld van de tuin, over tuingeluk en -ongeluk, over de wisselvalligheden van het weer en de seizoenen en over de gevolgen van de klimaatverandering in de tuin. Omdat het nu eenmaal een kalender is, besteden we ook aandacht aan de vele kleine en grote feestdagen en tuinevenementen die het jaar kleuren.

En natuurlijk geven we weer heel veel tips om zelf aan de slag te gaan in de tuin, op het balkon en in de keuken met zaaien en planten, snoeien en oogsten, maar ook met kijken en genieten. Waarom spit je beter niet meer? Is een gazon nog verantwoord? Waarom zijn bomen essentieel in de tuin en welke boom te kiezen? Welke planten groeien in droge schaduw? Hoe verwelkom je vleermuizen, vogels, vlinders en andere tuindieren in jouw tuin? Hoe kweek je tomaten op het balkon en pronkbomen in een pot? Hoe en wanneer plant je lente- en zomerbollen? Wanneer snoei je hortensia's en rozen? Uiteraard is er ook de wekelijkse rubriek 'De tuin op tafel' met lekkere recepten uit de tuin.

Wij wensen je alvast veel leesplezier en vooral veel tuingenot in dit eerste post-coronajaar.

ZONDAG

2

januari

Nieuwe maan

Sinds halverwege de vorige eeuw is het klimaat in januari sterk opgewarmd. In de jaren tachtig van de vorige eeuw bedroeg de gemiddelde temperatuur voor januari in De Bilt nog 2 °C. Sindsdien is het 1,6 °C warmer geworden.

Het aantal officiële vorstdagen (waarop de temperatuur tot onder het vriespunt daalt) is met drie gedaald en we zijn ook anderhalve ijsdag (waarop het de hele dag lang blijft vriezen) kwijtgeraakt. Door afname van luchtvervuiling is het aantal zonuren gestegen van gemiddeld 46 naar 68 uur.

WEERONLINE.NL

Gemiddelde maximumtemperatuur:	Ukkel 5,9 °C	De Bilt 5,1 °C
Gemiddelde minimumtemperatuur:	Ukkel 0,0 °C	De Bilt -0,4 °C
Zon:	op 8.48 uur	onder 16.39 uur
Maan:	op 8.55 uur	onder 15.55 uur

PLANT IN DE KIJKER

Longkruid

Longkruid is een van de eerste vaste planten die in het voorjaar bloeit. Wat zeg ik, in de winter, want meestal zijn er rond de kerstdagen al een paar bloemen te vinden. In de loop van het nieuwe jaar wordt de bloei steeds rijker, tot het hoogtepunt in maart. Dan vliegen ook de hommelskoninginnen en zijn de eerste zweefvliegen actief. Voor honingbijen valt de bloei te vroeg. Mede dankzij die hommels, die niet alleen van bloem naar bloem vliegen maar ook van soort naar soort, is er een groot aantal kruisingen ontstaan. Als je meerdere soorten longkruid plant, kun je ook in je eigen tuin nieuwe kruisingsproducten vinden. De verleiding is dan groot om zo'n nieuwe kruising een naam te geven, en niets weerhoudt je ervan om die op de markt te brengen. Zo heeft het overspel van de longkruiden geleid tot een eindeloze reeks van nieuwe hybriden met namen van vrouwen, kinderen en vrienden. 'Esther', 'Diana Clare', 'Roy Davidson', 'Leopold', 'David Ward', 'Dora Bielefeld', 'Fiona'... Je kunt er met gemak een elftal van vormen.

De meeste longkruiden hebben fraai gevlekt en gemarmerd blad, groen met zilveren vlekken. Maar het vroegst bloeiende longkruid, de soort die vaak al met Kerstmis bloeit, heeft effen appelgroen blad. Dit is *Pulmonaria rubra*, met baksteenrode bloemen, de minst spectaculaire van alle soorten. Als de plant niet zo vroeg zou bloeien, zou je hem geen plaats gunnen in de tuin. *P. angustifolia* heeft ook effen groen blad, maar wat het blad aan sierwaarde mist wordt door de bloemen goedgemaakt. *P. angustifolia* 'Blue Ensign' heeft donkergroen blad en gentiaanblauwe bloemen. Maar de mooiste longkruiden zijn toch die waarvan het blad met zilververf getekend lijkt, zoals *P. longifolia* en *P. officinalis*.

MAANDAG

3

januari

Heb je in de coronaperiode de eerste stappen in de tuin gezet en de smaak te pakken gekregen? Dan is 'de Beginnerstuin' van tuinvereniging Groei & Bloei iets voor jou. Deze gids laat zien dat iedereen kan tuinieren.

Ook als je net een nieuwbouwwoning in bent getrokken met een 'zandvlakte achter'. Omdat een nieuwe tuin best spannend kan zijn, helpt 'de Beginnerstuin' je een handje om slim te tuinieren. Bijvoorbeeld door te letten op regenbestendigheid, lichtinval, goede grond en bestrating. De gids besteedt ook aandacht aan eetbare planten en fruitbomen in potten.

GROEI.NL

Gemiddelde maximumtemperatuur: Ukkel 4,9 °C

De Bilt 5,2 °C

Gemiddelde minimumtemperatuur: Ukkel 0,6 °C

De Bilt -0,6 °C

Zon: op 8.48 uur

onder 16.40 uur

Maan: op 9.56 uur

onder 17.11 uur

PLANTAARDIGHEDEN

Madeliefje

Het madeliefje stond vorig jaar opnieuw op 1 in de Eindejaars Plantenjacht van FLORON en Tuintelling.nl. Het is de bedoeling tussen eerste kerstdag en 3 januari een uur te gaan wandelen of in de tuin te kijken naar bloeiende planten. In totaal werden 624 wilde of verwilde plantensoorten gevonden: gemiddeld meer dan 14 soorten per telling. In de top 3 staan madeliefje (1311 keer geteld), straatgras (1199) en klein kruiskruid (1169). Canadese fijnstraal en herderstasje zijn opvallende stijgers in de top 10. De top 10 van meest gevonden winterbloeiers bestaat net als eerdere jaren uit soorten die het grootste deel van het jaar of jaarrond bloeien. Tijdens milde winters of op zonnige en windluwe plekken zijn deze soorten in staat hun najaarsbloei te rekken.

Uit eerdere tellingen bleek al dat het verschijnen van voorjaarsbloeiers een goede indicatie is voor milde winters. Dit jaar werden er best veel voorjaarsbloeiers waargenomen. Winterbloeierende bomen en struiken, zoals zwarte els en hazelaar, stonden al te bloeien, en ook kruiden zoals speenkruid en vroegeling werden regelmatig gemeld.

De top 10 in tuinen ziet er behoorlijk anders uit. Kruipklokje, winterjasmijn en kleine maagdenpalm werden bijvoorbeeld veel bloeiend gezien in de tuinen. De eerste en tweede plek zijn wel gelijk aan die van de reguliere telling: madeliefje en straatgras.

WWW.FLORON.NL/PLANTENJACHT

WWW.NATURETODAY.COM

D I N S D A G

4

januari

25 jaar geleden was de 15e en voorlopig laatste Elfstedentocht. Voor een Elfstedentocht moet het een week flink vriezen (-10°C). Nu is de kans op de 'Tocht der Tochten' nog circa 8 procent, na 2050 is die kans verwaarloosbaar. Midden vorige eeuw kende Nederland gemiddeld 47 dagen met een minimumtemperatuur onder het vriespunt. Nu is dat aantal ongeveer 35. Volgens de klimaatscenario's van het KNMI vriest het in 2050 gemiddeld nog maar 18 dagen en eind deze eeuw zelfs maar 8 keer per jaar. Strengere vorst komt mogelijk helemaal niet meer voor.

Gemiddelde maximumtemperatuur:	Ukkel $4,4^{\circ}\text{C}$	De Bilt $5,1^{\circ}\text{C}$
Gemiddelde minimumtemperatuur:	Ukkel $-0,1^{\circ}\text{C}$	De Bilt $-0,6^{\circ}\text{C}$
Zon:	op 8.47 uur	onder 16.42 uur
Maan:	op 10.39 uur	onder 18.37 uur

WEERWIJZER

Nieuw klimaat

In de winter van vorig jaar stonden de kranten iedere dag vol met deprimerend coronanieuws, maar soms viel er toch nog iets te lachen. Voor veel vrolijkheid zorgde het volgende persbericht: 'Het bestuur van de Koninklijke Vereniging De Friesche Elf Steden heeft, na overleg met onder meer de Veiligheidsregio Fryslân en provincie Fryslân, besloten dat onder de huidige coronamaatregelen het niet mogelijk is een Elfstedentocht te organiseren. Op het moment dat de maatregelen worden versoepeld wordt de situatie opnieuw bekeken.'

Tja, je hoeft geen helderziende te zijn om te voorspellen dat we die Elfstedentocht nooit meer zullen beleven. Misschien op de fiets, lopend of desnoods zwemmend, maar op de schaats? Vergeet het maar. Het klimaat is blijvend veranderd.

Tuinliefhebbers zijn nog niet aan dat nieuwe klimaat gewend; ze zijn veelal conservatief en lopen minstens 20 jaar achter de feiten aan. Ze snoeien hun rozen in maart, terwijl ze dat nu ook in januari kunnen doen; ze wachten met het buitenzetten van de kuipplanten braaf tot na de ijsheiligen, want voor die tijd zou het nog weleens kunnen vriezen. Tegenwoordig heb je dan meer kans op een hittegolf.

Ook wat plantenkeuze betreft zijn we behoudend. We zouden al lang kunnen experimenteren met struiken die vroeger stevast bevroren maar die je nu 's winters buiten zou kunnen laten, desnoods met wat bescherming van vliesdoek of noppenfolie als het nog een keer echt vriest. Waar wij aan denken? Bijvoorbeeld aan de gardenia of Kaapse jasmijn, de meest bedwelmend geurende van alle struiken. Niet alle gardenia's zijn winterhard, maar 'Crown Jewel' en – de naam zegt het al – 'Kleim's Hardy' kunnen tegen vorst. Heb je geen tuin, zet er dan een in een grote kuip voor de balkondeuren en geniet van de roomwitte bloemen.

WOENSDAG

5

januari

De zeven eerste dagen van het jaar zijn zogenaamde loer- of lotsdagen: op basis van het weer tijdens deze dagen zou men het weer van het hele jaar kunnen voorspellen. Tal van weerspreuken verwijzen daarnaar: 'Gelijk Januari, zoo ook Juli', 'Is Januari zacht, dan krijgen lente en zomer veel groeiende kracht', 'Nevel in Januari geeft een nat vroegjaar', 'In Januari veel regen brengt den vruchten weinig zegen'.

H. WELTERS, *FEESTEN, ZEDEN, GEBRUIKEN EN SPREEKWOORDEN*
IN LIMBURG. MAASBREE: DE LIJSTER, 1982

Gemiddelde maximumtemperatuur:	Ukkel 4,6 °C	De Bilt 4,7 °C
Gemiddelde minimumtemperatuur:	Ukkel -0,3 °C	De Bilt -0,9 °C
Zon:	op 8.47 uur	onder 16.43 uur
Maan:	op 11.08 uur	onder 20.05 uur

PLANTENMENSEN

George Forrest

80 jaar geleden overleed de Schotse plantenjager George Forrest (1873-1932). Deze Indiana Jones van de plantenwereld was waarschijnlijk de grootste rododendronverzamelaar aller tijden. Hij introduceerde een paar honderd soorten uit China en Tibet. Andere planten die hij introduceerde zijn onder andere *Abies georgei* en *A. forrestii*, *Acer forrestii*, *Pieris forrestii*, *Camellia saluenensis*, diverse soorten *Adenopthera*, *Aster*, *Dacoccephalum*, *Hemerocallis*, *Deutzia*, *Buddleia*, *Berberis* en *Iris* en een vijftigtal *Primula*-soorten.

Forrest, die aanvankelijk als apothekersassistent werkte en tien jaar lang als goudzoeker in Australië verbleef, raakte eerder toevallig verzeild in de plantenwereld. Tijdens een vistrip in Gladsdale Loch in de Scottish Borders moest hij voor de hevige regen schuilen op een oud kerkhof. Daar zag hij een stenen kist uit een oud graf steken. Nieuwsgierig naar de herkomst van zijn vondst reisde hij naar het Antiquarium Museum in Edinburgh. Daar leerde hij Sir Bayley Balfour, de directeur van de Royal Botanic Gardens in Edinburgh, kennen. De twee raakten bevriend en Balfour bood de leergierige jongeman een post aan in het herbarium.

Zo kwam Forrest in contact met A.K. Bulley, stichter en eigenaar van de zaadfirma Bees Seeds. Die financierde de eerste China-reis van Forrest om zaden voor zijn firma te verzamelen. Uiteindelijk zou Forrest zeven expedities in China leiden. Hij overleed in 1932 tijdens een trip op de Mekongrivier in Yunnan.

Met de door Forrest ingezamelde planten richtte A.K. Bulley een tuin in bij zijn privéwoning in Neston, die bij zijn dood in 1940 overgelaten werd aan Liverpool University. Dat is nu de Ness Botanic Gardens, waar nog een aantal planten staan die gekweekt zijn uit zaad dat door Forrest is meegebracht uit China.